

Standeisky Éva

Szálak és csomók a szénakazalból

Dokumentum-böngészés a Történeti Hivatalban

A titkok izgatnak bennünket: vajon mik rejtőzhetnek a politikai rendőrség iratait őrző levéltárban? Miért kap a Történeti Hivattól a hajdani megfigyelt és olykor a más elbírálás alá eső kutató is olyan másolatokat, melyekben egyes neveket, információkat lefestettek? Biztos ezek a legérdekesebbek – berzenkedik az iratokat lapozgató –, aki úgy véli: a letakart adatok nélkül nem ismerhető meg igazán a vizsgált ügy vagy személy. Tudjuk, törvény kötelezi az iratok őrzőit, hogy védjék a személyiségi jogokat (ne adjanak ki magánéleti intimitásokra, betegségekre, pártállásra stb. vonatkozó adatokat). Ugyanakkor nincs az a sokszoros ellenőrzés, amely ne hagyja titkolni kívánt információt a sorok között, hiszen mind a saját múltját vizsgáló megfigyeltnek, mind a kutatónak kifinomultak az érzékei. Nincs az az éber titokőr-gárda (értelmetlen, időrabló munkájukért őszintén sajnálom őket), melynek tagjai el ne pillenednének a sok-sok iratoldal körkörös cenzúrázásakor. A jogi szabályozás a rossz, vagy az iratalkészítők túl szigorúak, óvatosak akkor, amikor botorul azt gondolják, hogy a nyilvánosságra nem került adatok bajt nem okozhatnak?

Vajon miért kap az egyik dokumentumot kérelmező sok száz oldalt, míg a másik hosszú várakozás után is csak azt tudhatja meg a Hivattól, hogy az alapos keresés ellenére sem találtak semmiféle rá vonatkozó iratot?

A levéltár csak a politikai rendőrség iratállományának egy részét őrzi, azt sem teljes egészében, hiszen vannak „élő”/nek gondolt/ akták, amelyekre az állambiztonsági szervek igényt tartanak, s vannak dossziék, melyek lappanganak valahol, ha meg nem semmisítették őket (az iratok általában több példányban készültek, számos helyen nyilvántartották őket, tehát elvileg van esély megtalálásukra). A Történeti Hivatal még csak néhány éve létezik: nem tudta eddig valamennyi iratát lajstromozni és mutatókkal ellátni.

Meg lehet-e bízni a kíváncsi kutatóban és a múltja iránt érdeklődő valamikori megfigyeltben? Betartja-e az iratokhoz hozzáférő az erkölcsi normákat, vagy a szakmai hév, illetve a besúgó iránti indulat minden más megfontolást háttérbe szorít? Ez már nem az iratőrző gondja. Az esetleg vitatható publikációkat a közvélemény ítéletére kellene bízni. Ha a szakmai és személyi kompetenciával rendelkező kérelmező nem kap a Történelmi Hivatalban információértékű iratokat, a felelősségvállalásra sem lesz módja. Az elzárt, kibeszélhetetlen múlt tovább fertőz. Megismerési szabadságunk korlátozása frusztrál bennünket.

Eddig az „elv”. A múlt év decemberében megtört a jég: besúgó és besúgott reagált arra, hogy nyilvánosságra került: baráti társaságuk egyik tagja a belügynek dolgozott. A heves médiapolémiából, az ellentétes véleményekből nehéz lenne tanulságot levonni. Én azokkal értek egyet, akik az olykor vitatható, félreérthető megnyilatkozások ellenére úgy vélik: elkezdődött valami a múltunk e szörnyű részének tisztázása terén. Nem szigorítani kell az iratok hozzáférhetőségének szabályait, hanem enyhíteni. De talán ennél is fontosabb, hogy ne szakadjon meg az elkezdődött párbeszéd. Bővüljön a megszólalók – az érintettek (megfigyelők és megfigyelték) és a kívülállók – köre, s a szerkesztők ügyeljenek arra, hogy etikátlan, emberi méltóságot sértő megnyilvánulásoknak ne lehessen tere.

A továbbiakban nem lesz szó Történelmi Hivatal-beli tapasztalataimnak fentebbi vonatkozásairól. Arról szeretnék mozaikszerű képet rajzolni, hogy milyen volt politikai rendőrségünk: hogyan szemelte ki áldozatait, milyen módszerekkel cserkészte be a kiszemeltet, a titkosszolgálat munkatársai milyen stílusban fogalmazták jelentéseiket. Általában nem említek neveket. Ennek csupán az az oka, hogy nem egy eset bemutatása a célom, hanem a titkosszolgálati mechanizmus jelzése. Ha neveket említenék, óhatatlanul ki kellene térnem a megfigyelték élettörténetére, s ez messze vinne a vállalt feladattól.

Visszaélés a jóhiszeműséggel

A hatvanas évek elején vagyunk. A szervek évek óta figyelik a Tudóst. Politikai nézetei kifürkészésére a szokványos telefonlehallgatáson és a lakásába szerelt poloskán kívül új módszerrel próbálkoznak: a tanítványai, munkatársai közé beépített ügynököknek adnak „újszerű” feladatokat. Az egyik besúgót így instruálják: „A legközelebbi előadásra ne menjen el, hivatkozva arra, hogy aspiráns vizsgái előtt áll. De ugyanakkor, mint olyan, aki nagy érdeklődéssel van a [Tudós] előadásai iránt, kérje el jegyzeteit”. Egy idő után hívja fel tanárát, azzal az indokkal, hogy néhány konzultációs kérdést szeretne feltenni. Irányítsa úgy a beszélgetést, hogy szóba kerüljön X.Y., s faggassa ki, miről beszélgettek.” A másik beszervezett – fiatalabb tudóstárs: „...munkahelyén igyekezzen olyan témával foglalkozni – szól a belügyes ukáz –, mely lehetővé teszi, hogy a [Tudóssal] szakmai kapcsolatba kerüljön. ...A szakmai kapcsolat lehetőséget ad aktuális politikai kérdésekről való beszélgetésekre.”

Lejáratás

A dezinformáció, a rágalmozás a politikai rendőrség egyik kedvenc módszere volt. Számos összefüggésben találkozhatunk vele. Példáink az ötvenes évek végéről, a hatvanas évek elejéről, illetve a nyolcvanas évek közepéről valók.

1. „Operatív tervet dolgoztunk ki I. O. [fikatív kezdőbetűk] lejáratására, mellyel a jobboldali szociáldemokrata ún. felső pártvezetést is célunk dezorganizálni... Hálózati úton és egyéb operatív eszközökön keresztül elterjesszük róla, hogy kapcsolatban áll a BM-mel, adatokat szolgáltatott a szociáldemokratákról.”

2. A fentebb már említett Tudós környezetében lévő harmadik ügynök arról számol be a vele állandó kapcsolatot tartó belügyes tisztnek, hogy a Tudóst szókimondása miatt („nyíltan és útszélin uszít a népi demokrácia ellen”) sokan provokatőrnek tartják. Neves tudóstársának, akit a szervek szintén figyelnek, a besúgó szerint hasonló a híre („fura pasas, rengeteget mozog, ügyködik ...nemcsak egy 'ugató', hanem 'harap' is. Okos és dörzsölt. ...mozgása, ügybuzgalma nagyon hálózati jelleget mutat.” A beszámoló adja a felettes tisztnek az ötletet: a két tudóssal kapcsolatos „gyanúkat” kölcsönös lejáratásukra kell felhasználni. Alapos, körültekintő előkészítés után a feladatot a sugalmazó ügynök kapja. A cél: a két tudós ellehetetlenítése, a köztük lévő jó kapcsolat megbontása s mindkét megfigyelt elszigetelése. A körbegyanakvást sikerült beépíteni az amúgy is fertőzött közéletbe. A szervek elégedetten konstatálhatták a sok-sok besúgói beszámolóiból, hogy „a szisztéma működik”.

3. Negyedszázaddal később a lejáratást kompromittálásnak hívták. Példánkban a módszer áldozatai az Író és a Professzor, akik a

politikai rendőrség szóhasználatában a „nemzeti radikális ellenzék”-hez, közkeletűbb néven – megkülönböztetésül a szintén „célcsoport” demokratikus vagy urbánus ellenzékétől – nép-nemzeti vagy népi ellenzékhez tartoztak. A szervek egyikükről azt terjesztették, hogy „politikai magatartása kétszínű. Szavaiban az ellenzékhez tartozónak mondja magát, ugyanakkor együttműködik a hatalommal”. A másiktól el akarták hitetni, hogy szembekerült a Professzorral. Féltekeny rá, ő szeretne az ellenzék vezére lenni. A rágalmazás, a bajkeverés újabb módját eszelték ki. A Professzor „kompromittálását a nyugati magyar emigráció előtt oly módon kívánjuk elérni – olvassuk az operatív intézkedési tervben –, hogy néhány prominens magyar emigráns szervezet és folyóirat címére névtelen leveleket juttatunk ki... A levél óvatosságra inti az emigrációt a [Professzorral] való kapcsolattartásban, és a róla, tőle származó információk ellenőrzésére szólít föl... A névtelen leveleket Jugoszláviában, Újvidéken kívánjuk postára adni. Írójuk egy olyan személy, aki a Vajdaságban él, irodalommal foglalkozik, és figyelemmel kíséri a magyar szellemi élet eseményeit, jó kapcsolatokkal rendelkezik Magyarországon... Biztonsági, óvatossági okokból titkolja a nevét, de hangsúlyozza, hogy információi ellenőrizhetők.” Fogalmam sincs, hogy a terv megvalósult-e, s a névtelen levelet megkapták-e a szervek által kijelölt címzettek. Az ötlet alias, s hatékonyságát illetően is kétségeink lehetnek: a névtelenség felkelthette (volna) a gyanút, hogy belügyes akcióról lehet szó.

Szovjet kapcsolat

Még keveset tudunk arról, hogy a Szovjetunió csatlósállamaiban, így Magyarországon is, milyen volt az állambiztonsági szervek közötti együttműködés. Tudósunk világjáró ember lévén, lehetőséget ad nekünk a kapcsolat meglétének demonstrálására. A hatvanas évek közepétől a Tudós azok közé a kevés számú magyar kiválóságok közé tartozott – az állambiztonságiak nagy bánatára –, akik nemzetközi tudós szervezetekben hivatalosan képviselték hazájukat. A titkosszolgálati tisztak igyekeztek a pártközpontban székelő döntéshozókat meggyőzni arról, hogy rosszul döntöttek, amikor a Tudóst kiengedték Nyugatra. 1969-ben például imígyen: „illetékes szovjet elvtársak, hogy munkájában segítséget nyújtsanak, bizalmas információkkal, tanáccsal látták el az amerikai szervekkel és személyekkel kapcsolatban. E közléseket kifecsegye a szovjet elvtársakat rendkívül kellemetlen helyzetbe hozta.” Nem érték el a kívánt hatást. A szovjet államvédelem viszont igyekezett megtorolni a neki okozott bosszúságot. Az Amerikai Egyesült Államok egyik nemzetközi tudományos testületében a bolgár tag ezredesi rangban a szovjet állambiztonság beépített embere volt. ő hívta fel magyar kollégái figyelmét arra, hogy szerinte a tudós társaság magyar tagját beszervezték az amerikaiak („a célszemély az amerikai hírszerzéssel való együttműködéssel gyanúsítható”, feladata a „kelet-európai fellazítás”). Bizonyítékul mellékeltek a Tudós levelének fénymásolatát, melyre Moszkvában a megfigyelt szállodai szobájában tettek szert (a levél, melynek címzettje a Tudós amerikai kollégája volt, természetesen nem tartalmazott semmiféle törvénybe ütközőt). Otthon a Tudós minden lépését számon tartották technikai eszközökkel és személyi megfigyelők hadával (házvezetőnője a BM embere volt, aki „rendszeresen biztosította a célobjektumba [vagyis a lakásba] való behatolást”, melynek révén az állambiztonságiak „több, operatív értékkel bíró anyag birtokába jutottak”). 1974 őszén hősünknek nyugatnémet vendége volt, akit a szervek szovjet értesülés alapján kémnek tartottak. Íme ellenőrzésük stációi. A Tudós vendégének ellátásáról a Magyar Tudományos Akadémia gondoskodott. Az MTA belügyese olyan szobába helyeztette el a Vendéget és feleségét a Margitszigeti Nagyszállóban, melyet a szervek lehallgattak, olyan asztalt foglaltatott a Tudós és vendége számára a Mátyás pincében, melyet „technikai rendszabállyal” láttak el, vagyis minden elhangzott szavukat rögzítették, s feltehetően fényképfelvételeket is készítettek róluk. Miközben ők vacsoráztak, a Vendég szállodai szobáját alaposan átkutatták („a behatolást és a célszobában tartózkodást a szállodai SZ[igorúan]T[itkos]-tiszt biztosítja. Az akciót végrehajtó brigád, miután meggyőződött a munka végrehajtásához szükséges feltételek meglétéről, átvizsgálja a [Vendég] és felesége csomagjait és személyes használati tárgyait. Szükség esetén a náluk megtalált anyagokról fotót készítenek”).

Belügyes rafinéria

1959 nyarán a belügyesek azon fáradoznak, hogy valamiképpen elérjék a pártvezetésnél: engedélyezzék, hogy eljárást indíthassanak a népi írói eszmekörhöz tartozó, általuk jobboldalinak tartott személyek ellen. Hollós Ervinék ekkor – embert, pénzt nem kímélve – már két éve gyűjtötték a terhelőnek vélt adatokat. Munkájuk hatékonyságát növelendő lehallgatókészüléket kívántak beszerezni az egyik megfigyelt lakásába. Egy másik alkalom arra kellett, hogy megteremtsék a telefonlehallgatás technikai feltételeit. Nagy volt a család, a feleség többnyire otthon tartózkodott: nehéz volt a belügyeseknek olyan alkalmat találni, amikor senki sincs otthon. Megszervezték tehát ezt is. Az egyik családtag, a tizennégy éves fiú két rendőrségi idézést is kapott. Az első különösen bizarr ügy volt. A rendőrség tettenért az utcán egy prostituáltat, aki éppen lakására akarta csalni a kiskorú fiút. Az ügy tisztázására rendelték be a fiút és anyját a rendőrségre. A ledér nőszemély a rendőrség embere volt, a megszervezett jelenet csak arra kellett, hogy biztos helyen tudják a két családtagot, amíg ők a lakásban „dolgoznak”. A második ügy jóval kisebb fantáziára vall. Azzal gyanúsítottak egy kisiparost, hogy a nyári szünet alatt illegálisan foglalkoztat diákokat, köztük a megfigyelt fentebb már említett fiát is. A beidézeteknek nem volt nehéz bizonyítaniuk, hogy fogalmuk sincs, ki az adócsaláson kapott munkáltató. A rendőrségen elnézést kértek tőlük a tévedésért, közben persze III/III-as kollégáik kihasználták az értékes órákat, amikor senki sem volt a lakásban, s beszerelték a lehallgatáshoz szükséges készülékeket. Elégedettek lehettek az eredménnyel: a „főpróbán” azt rögzíthették magnószalagra, hogy az édesanya körbetelefonálja az ismerősöket a két abszurd sztorival. Sem a hívóban, sem a hívott felekben nem merült fel, hogy mindkét akciót a titkosrendőrség szervezte.

Tiltónévjegyzék

A tiltónévjegyzék arra szolgált, hogy a határon belépésre jelentkezőket, mindenekelőtt az emigráns magyarokat, ne engedjék be az országba, ha a nevük szerepel a BM által karbantartott névjegyzékben.

1974 nyarán Nagy József – nevezzük így – hiába akarta átlépni Hegyeshalomnál az osztrák-magyar határt, nem kapta meg a beutazási engedélyt. A Yale Egyetemen tanító orvosprofesszornak fogalma sem volt, mi az elutasítás oka, hiszen csaknem tíz évvel korábban már járt egy rövid ideig Magyarországon, s akkor semmi kifogás nem merült fel ellene. Meg volt győződve arról, hogy valami félreértés áldozata lett. Panaszos levelet írt a New York-i magyar konzulnak. Az elutasító válasza így reagált: „Természetesen tisztába vagyok vele, hogy szigorú jogi szempontból nincsen igényem arra, hogy döntésüket indokolják. Ugyanúgy önöknek is tisztában kell lenni avval, hogy azok a bizalmas értesülések, amikre az ilyen döntések támaszkodnak, néha igazak, néha nem; néha azok államérdeken alapulnak, néha kicsinyes személyi érdekeken, amik egy alattomos rosszakarótól származhatnak. Megismétlem szíld meggyőződésemet, hogy elutasításom a Magyar Népköztársaság közérdekét tekintve alaptalan. Kell módjának lenni, hogy kifogásuk lényegét a titoktartás követelményének megsértése nélkül közölni tudják velem, hogy én az ellen védekezhessenem. ...Hangsúlyozni kívánom, hogy nekem Magyarországon lényeges dolgom 1974 nyarán nem volt és most [1975. január] sincs. Ezt az ügyet kizárólag azért szorgalmazom, hogy egy elvi igazságtalanságot helyrehozzak. Kérem, hogy legyenek segítségemre ebben.”

Amikor ez sem vezetett eredményre, 1975 nyarán Kádár Jánoshoz fordult. „Szíveskedjék konstatálni – írja –, hogy én nem a tilalom kegyelemből való felfüggesztését, vagy valamiféle vétségem megbocsátását kérem. Én csak azt kérem, hogy intézkedésük okát közöljék velem. Az én meggyőződésem szerint ugyanis az csak tévedésen, félreértésen vagy félremagyarázáson alapulhat, amit könnyűszerrel tisztázni tudnék, ha megmondanák, hogy mit kell tisztáznom. Eddig azonban nem sikerült az illetékes hatóságokat erre a belátásra bírni. Óhazai kapcsolataimról úgy tudom, az Ön bölcs és jóindulatú államvezetésében a magyar népnek pártállásra való tekintet nélkül nagy bizalma van. Ezért határoztam el, hogy ügyemben utolsó kísérletként Önhöz fordulok...” Az egy évig tartó öntudatos állampolgári küzdelem eredménytelenül zárult. Nagy megkapta az újabb elutasító végzést. Bizonyára érdekelné, mi volt a beutazás megtagadásának oka. Íme: 1970 őszén az Expressz utazási iroda szervezésében magyar turistacsoport tartózkodott Angliában. Az Egyesült Államokból Angliába átránduló Nagy József szóba elegyedett honfitársaival. Egyikük feljelentette a belügynél, vagy a csoportban lévő belügyes akart „teljesíteni”, mindenestre az került róla a belügyi nyilvántartásba, hogy „a turistacsoport körében izgatott a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió ellen”. A további „vizsgálat” kiderítette, hogy Nagy „kapcsolatban áll az osztrák SZDP Oroszlán Péter Pál nevezetű egyik vezetőjével és Kéthly Annával, az emigrációs SZDP-szervezet elnökével, akik hazánk ellen hírszerző gyanús tevékenységet folytatnak”. A szabad amerikai polgárrá lett szegény magyar emigránsnak álmában sem fordulhatott meg a fejében, hogy a fentiekért kellett szélmalomharcot folytatnia volt hazája hatóságaival.

Megosztás

A forradalom után a politikai nyomozó tisztek azon keseregtek, hogy vidéki ügynökeik „az ellenforradalom” idején „100%-ig” lebuktak, s 1956 novembere óta „csak” tizenhárom besúgó figyel a „jobboldali szociáldemokratákat”, új ügynököt ugyanis még nem sikerült beszervezniük. A spiclik kedvetlenek, nagy a fluktuáció – a vezetők nem figyelnek rájuk eléggé. Nem csoda – vélik –, hogy az ellenség felbátorodott. A szociáldemokraták szerintük már 1953 után a börtönben elszemtelenedtek (a bebörtönzött szociáldemokraták zömét csak 1956 közepétől engedték szabadon): Sztálin halála után Magyarországon is meglazult a börtönfegyelem. A rabok – állapítják meg szörnyülködve – tudták, mi történik az országban; nem csoda, hogy sokan közülük az „ellenforradalom” oldalára álltak. 1957 őszén már előrelépésről számoltak be: „folyamatban van négy személy tanulmányozása és ügynökké való beszerzése” – jelentették. Biztosították vezetőiket, hogy ők eredményesebbek lesznek, mint ÁVH-s elődeik: „ideológiailag széjjel kell zúzni a szociáldemokratizmust... a két párt egyesülése óta ez nem történt meg”. Egyik fő módszerük a megosztás volt, az elbarátok szembeállítását egymással. A „belső reakció elleni harccal” foglalkozó osztályon azt javasolták, hogy a szociáldemokraták közül egyeseknek adjanak közéleti funkciókat, főként a Hazafias Népfrentot tartották e célra alkalmas keretnek, másokat „erősebben kell figyelni”, s alkalomadtán le kell csapni rájuk. Bomlasztásuk érdekében rágalmakat (szexuális aberráció) kell terjeszteni róluk. Végül többeket közülük szervezzenek be ügynököknek. Javasolták, hogy az egyik ügynök „épüljön be” a legvesélyesebbnek tartott szociáldemokrata családjába. Fontosnak tartották, hogy olyanokat nyerjenek meg, akiket aztán külföldre küldve a szociáldemokrata emigráció figyelésére és belső ellentét szítására is felhasználhatnak. Beszerzési tervüket az emigrációra is kiterjesztették. A kivándorlási kérelmeket is abból a szempontból mérlegelték, hogy lehet-e szerepük a szociáldemokraták közötti szolidaritás megbontásában. Részlet két, 1959 januárjában kelt „bomlasztási tervből”: „egymással szembeállítjuk őket [ti. a szociáldemokratákat], egymás iránt bizalmatlanságot hintünk el köztük. Megakadályozzuk, hogy a továbbiakban rendszeresen összejárjanak”. S a másik: a pécsi Nádor szállóban összejövő szociáldemokraták „rendszerváltozásban, koalíciós kormány kialakulásában bíznak. Célunk a csoport bomlasztása. S. Z.-t rendőri felügyelet alá vonjuk, ...ügynökünkön keresztül előkészítjük a csoport feloszlását.” S végül idézet a fővárosi szociáldemokratákkal foglalkozó belügyes „győzelmi” jelentésből: „az 1959-es év folyamán el tudtuk érni, hogy ügynökeink az ingadozó elemeket meg tudták nyerni, és együttesen indítottak támadást, iránymutatásunknak megfelelően a csoportban meglévő 3-4 jobboldali elem ellen. Elértük azt, hogy a csoport kiközösítette maga közül Benjámin Lászlót és Gonda Jenőt. Állandó harcot folytatnak még a napjainkban is Rideg Sándor ellen, aki ún. sértődöttségből adódóan többször nacionalista, rendszerellenes kijelentéseket tesz”.

Az idézett esetek zömükben mintha kommersz krimik kiragadott filmkockái lennének. A nélkülözhetlenségüket bizonyítani kívánó állambiztonságiak szervek görcsös erőfeszítéseit illusztrálják. Volt-e valami reális alapja a felfokozott veszélyérzetnek? Mire volt jó ez a sok belügyes hűhó? Sem a forradalmat követő szörnyű megtorlás idején, sem a társadalmi kiegyezés utáni évtizedekben nem akarta senki szervezkedéssel erőszakosan megdönteni a rendszert. Az állambiztonsági szervek hivatalból és meggyőződésből üldözték a gondolatszabadságot. Munkatársai szörnyülködve idézték például az egyik telefonlehallgatási jegyzőkönyvből, hogy a Tudós szerint „nincs különbség a rothadó monopolszocializmus és a rothadó monopolkapitalizmus között”. Arról győzködtek a pártközpontbeli illetékeseket, hogy szerintük a Tudós a „kapitalizmus visszaállítására” törekszik, „tudományágában közismerten burzsoá nézetek hirdetője, szembenáll a marxizmus-leninizmussal”. Ervelésük süket fülekre talált, ugyanakkor nem emeltek kifogást az ellen, hogy az állambiztonságiak a Tudóst továbbra is figyeljék.

A hatvanas évektől Magyarországon némileg bővültek a szellemi tájékozódás lehetőségei. A pártközpontban döntötték el, mi az, ami a rendszer sérelme nélkül átvehető az új és régi eszmékből. Ha némi megújulásra magánszemélyek tettek kísérletet, könyörtelenül lecsapott rájuk a politikai rendőrség. A munkamegosztásban az övék volt a szellemi zsandár szerepe, míg az egyes kommunista vezetők a megértő, nyitott gondolkodás álarcában tetszelegthettek. Paradox módon a civil kurázi ritka eseteinek dokumentálását a szerveknek is köszönhetjük. Lakáslehallgatási jegyzőkönyvben maradt ránk apa és felnőtt gyermeke beszélgetése az egyik hírhedt belügyes akcióról: 1974-ben a hatóságok letartóztatták Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz című kéziratuk miatt Konrád Györgyöt és Szelényi Ivánt. „Nem csodálkozik azon, hogy a belügyi hatóságok olyanok, amilyenek – kommentálja a felnőtt gyermek apjának az eseményeket –, ez nem újdonság, de azért őt irritálja. Tudja azt, hogy ebben az országban mindenütt, a tömegkommunikációs eszközökben régi ÁVH-sok ülnek, hogy ez az ÁVH, ami most működik, még mindig jobb, mint ami akkor [1956 előtt] működött ... nem jobb, de kevesebb tere van – mindezeket tudom – ezzel együtt fel vagyok háborodva azon, hogy emberek utcán kísérgetnek ... hogy 12 éves kislányoknak megszerzik azt az élményt, hogy lekísérik a közérbe az ÁVH-sok ... Konrád meg Szelényi gyermekeit kísérték, hogy le ne küldjenek vele [sic!] egy titkos iratot, amit eldugott a házkutatásnál.” Az apa figyelmeztette J-t, hogy okosabban viselkedjen, ne írjon tiltakozó levelet, mint az egy évvel korábban egy más ügyben tette. „J. ingerülten válaszolt apjának, és kérte, mondja meg, »ebben a rendszerben hogyan lehet okosan viselkedni«”